

**ARMOEDE IS OOK
LOKAAL
DE LOKALE
ARMOEDEBAROMETER
TIENEN**

DECENNIUMDOELEN
Geef armoede geen kans

EEN DECENNIUM ARMOEDIG BELEID

Waarom een lokale armoedebaarometer?

Gemeenten en steden krijgen een steeds belangrijkere rol in de strijd tegen armoede. Zij staan immers, samen met het middenveld en verschillende welzijnsactoren, vooraan in het lokale veld. Daar vinden ze onder hun bewoners gezinnen die leven in of nabij armoede en gezinnen die nood hebben aan versterking, hulp of begeleiding. Zij staan ook vooraan om geconfronteerd te worden met nieuwe noden, doelgroepen en sociale risico's.

Het OCMW-decreet en het decreet lokaal sociaal beleid plaatsen bijgevolg de gemeente, het OCMW of binnenkort de sociale dienst van de gemeente, centraal in een netwerk van organisaties die één voor één vertrekken van de uitbouw van de rechten van de mens.

De decentralisering van het welzijns- en meer bepaald het armoedebestrijdingsbeleid gebeurt binnen een brede beweging waarbij lokale besturen meer verantwoordelijkheden krijgen. Ook op andere beleidsdomeinen worden gemeenten geconfronteerd met nieuwe opdrachten. In vergelijking met Nederland of het Verenigd Koninkrijk gaat dit in België nog niet zo ver. In die en andere landen zijn lokale besturen dé organisator van het sociaal beleid. Dit gaat vaak gepaard met een besparingsoperatie voor de hogere overheden, met alle gevolge van dien voor het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse decentralisering verloopt –voorlopig?– anders.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer beleid. De uitdaging voor de Vlaamse gemeenten en steden is dan ook het uittekenen van een armoedebestrijdingsbeleid.

Eén zijde van die uitdaging is dat gemeenten heel wat moeten ondergaan waar ze zelf geen vat op hebben. Want het zijn niet zij die verantwoordelijk zijn voor complexe situaties die veelal het resultaat zijn van mondiale ontwikkelingen, zoals de toenemende globalisering, de economische crisis en de toenemende migratie- en vluchtelingenstromen. De lokale overheden zijn ook niet verantwoordelijk voor het Vlaamse of federale beleid rond bijvoorbeeld minima, werkloosheidsuitkeringen, de kostprijs van energie en water, het woonbeleid, ... Maar ze dragen er wél de gevolgen van.

De andere zijde van de uitdaging is dat gemeenten wél een beleid kunnen voeren: een sociaal woonbeleid, toegankelijke scholen, voldoende kinderopvang, een inclusief leefloonbeleid, een outreachende werking, een sociaal energiebeleid, samenwerking met armoedeorganisaties, middenveld en welzijnsactoren, ... Kortom, gemeenten kunnen een breed armoedebestrijdingsbeleid ontwikkelen, uitbouwen en financieren.

Meer bevoegdheden veronderstellen ook meer middelen. Deze komen van Vlaanderen en de federale overheid, maar komen ook van de eigen belastingen. Een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid houdt dan ook een inkomsten- en uitgavenbeleid in dat kiest voor armoedebestrijding en meer welzijn.

Een lokale armoedebaarometer helpt gemeenten bij het maken van die keuzes.

Een lokale armoedebaarometer

De Armoedebaarometer van Decenniumdoelen vormt de basis van de lokale armoedebaarometer. Deze lokale armoedebaarometer bevat eveneens lokale decenniumdoelen: elke gemeente helpt mee de armoede in Vlaanderen of België te halveren op 10 jaar tijd.

De lokale armoedebaarometer omvat drie decenniumdoelen: de halvering van de kinderarmoede; de halvering van de werkloosheid en het bereiken van het sociaal objectief m.b.t. sociale woningen. Deze drie decenniumdoelen worden verder uitgewerkt met andere cijfers. Hiermee kan elke gemeente een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid uitwerken.

We vergelijken enkel binnen de gemeente. Vergelijking tussen gemeenten is immers moeilijk. Gemeenten verschillen net teveel van elkaar, zelfs binnen de 15 clusters van de Belfius-indeling. Hoe kan je Aalst met bijvoorbeeld Turnhout vergelijken? Beiden zitten in dezelfde cluster, maar beide steden verschillen hemelsbreed van elkaar. De vraag is dus, wat is de meerwaarde van de vergelijking? Zeker omdat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Bovendien spelen de lokale omstandigheden soms een grote rol: sommige gemeenten hebben omwille van hun woonpatrimonium (19^e -eeuwse arbeidersbuurten) een goedkoper huurbestand en hierdoor meer lagere inkomensgroepen.

Gemeenten zijn binnen bepaalde grenzen zelf verantwoordelijk voor een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid. De lokale armoedebaarometer helpt gemeenten, armoedeorganisaties en middenveld om die verantwoordelijkheid te duiden en te sturen. De lokale armoedebaarometer is een actie-instrument waarmee het politieke debat over een eigen armoedebestrijdingsbeleid kan gevoerd worden.

In tegenstelling tot de Armoedebaarometer is de lokale armoedebaarometer niet allesomvattend. Er ontbreken namelijk heel wat gegevens over de lokale gezondheid, de geletterdheid, de participatie van mensen die leven in of nabij armoede, ... Dit gebrek is een pleidooi voor een nog gedetailleerdere gegevensverzameling. Als gemeenten meer bevoegdheden krijgen, dan moeten ze ook hun beleid kunnen monitoren. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen lokale, Vlaamse en federale overheden.

Decenniumdoelen

Jos Geysels

Voorzitter Decenniumdoelen

Michel Debruyne

Coördinator Decenniumdoelen

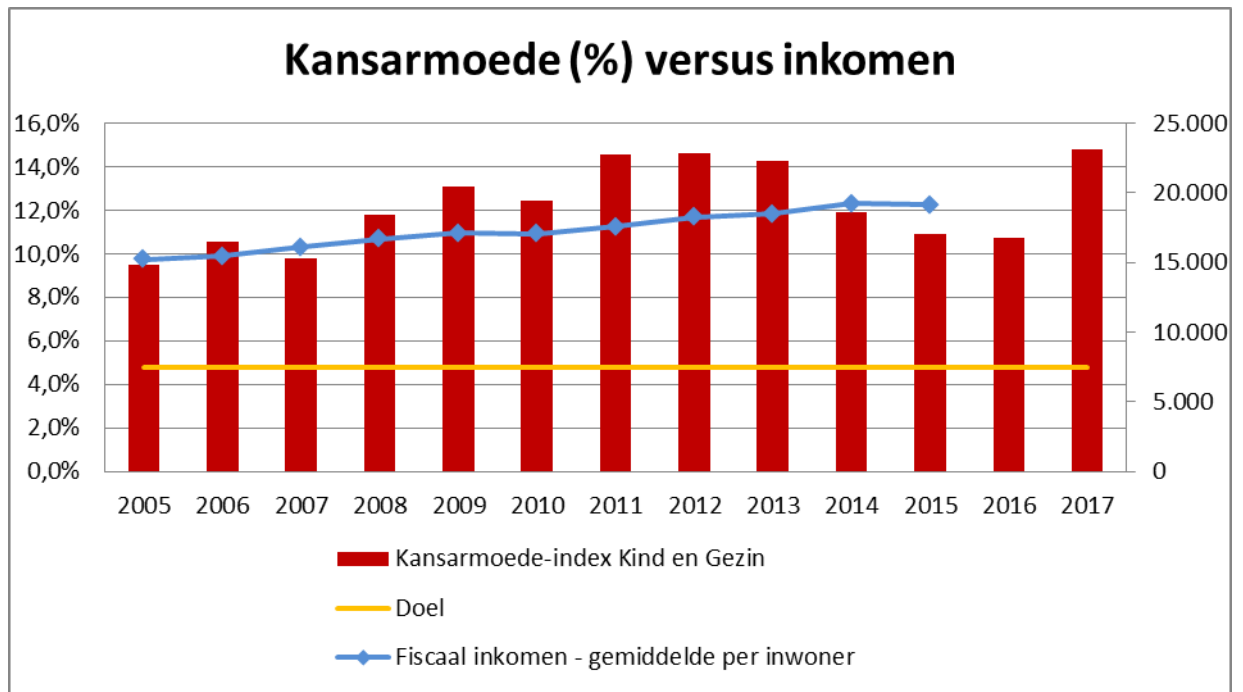
Decenniumdoelen is een samenwerking tussen Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, SAM, ABVV, ACV, ACLVB, Christelijke Mutualiteiten, Socialistische Mutualiteiten, UitdeMarge, Minderhedenforum, Beweging.net en wordt ondersteund door CERA

De lokale armoedebaarometer van Tienen

1. Armoede versus inkomen

De belangrijkste indicator om de lokale armoede te meten is de kansarmoede-index van Kind en Gezin. De Europese armoede-indicatoren die Vlaanderen en België gebruiken zijn niet te vertalen naar het lokale niveau. De Kind en Gezin-indicator vertelt ons enkel over de armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Deze indicator vertelt dus niet over armoede bij gezinnen met oudere kinderen of gepensioneerde gezinnen. Daarom moeten we deze indicator met andere combineren.

Toch is deze Kind en Gezin-indicator zeer belangrijk. Deze indicator geeft ons een inzicht in hoe armoede de komende jaren zal evolueren: een stijgende of dalende evolutie vertelt ons iets over de dalende of groeiende armoede. Helaas is wie als kind armoede kent, vaak gedoemd om later ook armoede te kennen.

Het armoede-decenniumdoel voor Tienen ligt op 4,8%; dit betekent een halvering van de Kind en Gezin-armoede in 2005. De Kind en Gezin-indicator voor Tienen stijgt eerst van 9,5% in 2005 naar 14,6% in 2012 waarna ze zakt tot 10,8% in 2016. Afgelopen jaar piekte het kansarmoedecijfer op 14,8%. Dat is ruim 5 procentpunt hoger dan in 2005. Daarmee ligt het decenniumdoel verder weg dan ooit: maar liefst 10 procentpunt.

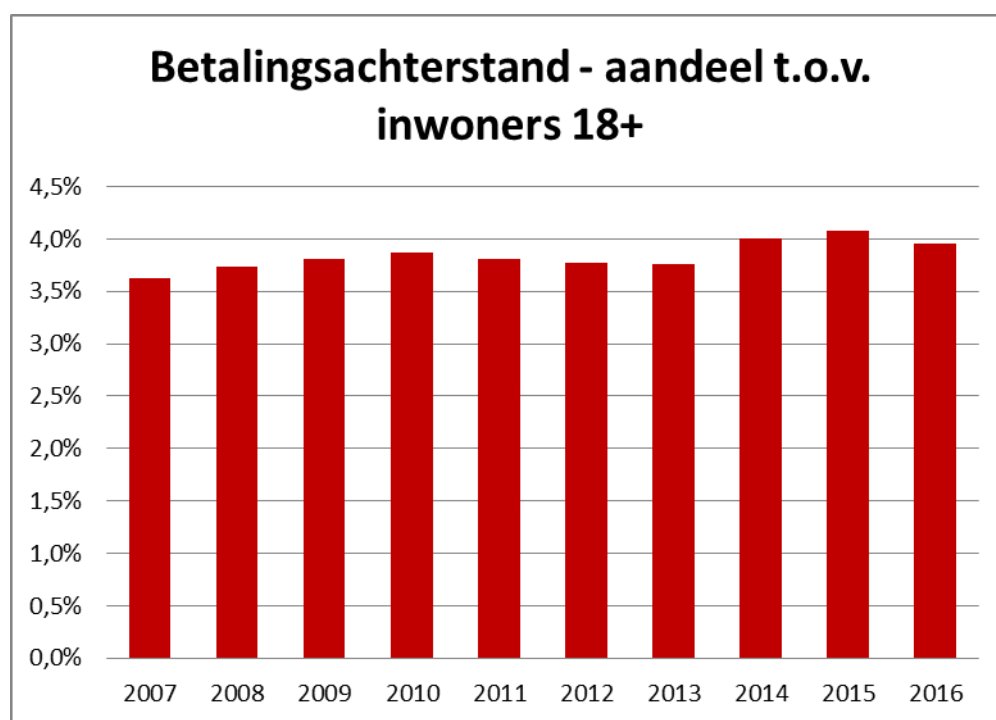
De Kind en gezin-indicator meet de armoede onder gezinnen met pasgeboren kinderen en heel jonge gezinnen. De indicator vlakt de armoede af door telkens het gemiddelde van drie jaar te nemen. Zo worden grote incidentele wijzigingen opgevangen.

De Kind en Gezin-indicator biedt een blik op de toekomst van de armoede in Tienen (en Vlaanderen). Meer en meer kinderen worden geboren in armoede. Dit bepaalt meer dan andere zaken hun leven.

Binnen 15 jaar zijn de jongeren geboren tussen 2011 en 2015 ongeveer 18 jaar en hebben ze weinig kans om nog uit de armoede te geraken.

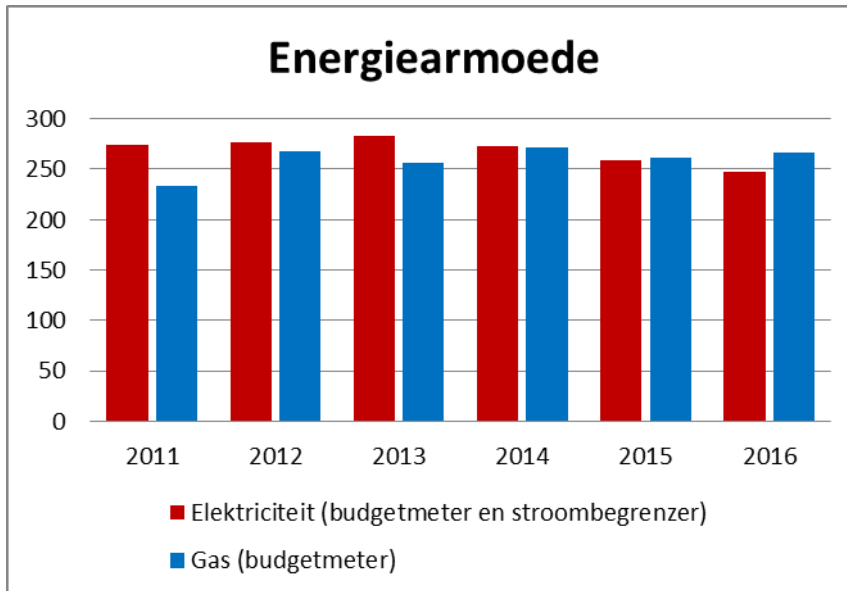
We vergelijken de Kind en Gezin-indicator met de evolutie van het fiscaal inkomen van de bevolking van Tienen. De fiscale ontvangsten stijgen van 15.217 euro in 2005 tot 19.164 euro in 2015. De hoge kinderarmoede vraagt extra middelen. Naast eigen inbreng zal ook solidariteit met Tienen vanuit Vlaanderen het antwoord moeten zijn.

De Kind en Gezin-indicator biedt één beeld van armoede in de stad Tienen. Een andere indicator is de betalingsachterstand. Deze indicator geeft ons een beeld van de omvang van de armoede of het armoederisico in Tienen.

We hebben enkel gegevens vanaf 2007 tot 2016. De grafiek toont een licht stijgende trend: van 3,6% naar 4%.

De stijgende lijn van de betalingsachterstand in Tienen zorgen baren: het betekent dat een groeiende groep gezinnen het jaarlijks moeilijk heeft om hun facturen te kunnen betalen. In Tienen gaat het over 1.092 personen.

De volgende grafiek geeft de evolutie weer van zowel de gas- als de elektriciteitsarmoede. De grafiek van het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit met stroombegrenzer toont een licht dalende lijn van 274 in 2011 naar 248 in 2016. Het aantal actieve budgetmeters voor gas stijgt dan weer licht van 234 naar 266.

Globaal genomen blijft de energiearmoede dus stabiel: nog steeds moet een constante groep gezinnen in de kou of in het donker leven.

De grafiek van energiearmoede toont een mogelijk beeld van hoe de stad Tienen armoede aanpakt. De werking van de Lokale Adviescommissie is hier bepalend. De LAC moet immers voorkomen dat gezinnen afgesloten worden van elektriciteit, gas of water of zoekt naar een oplossing voor heraansluiting. Momenteel werken de LAC's in Vlaanderen op zeer uiteenlopende manieren: OCMW's geven een eigen invulling aan de LAC-werking, afhankelijk van hun beleidskeuzes, hun visie op hulpverlening, het aantal personeelsleden ...

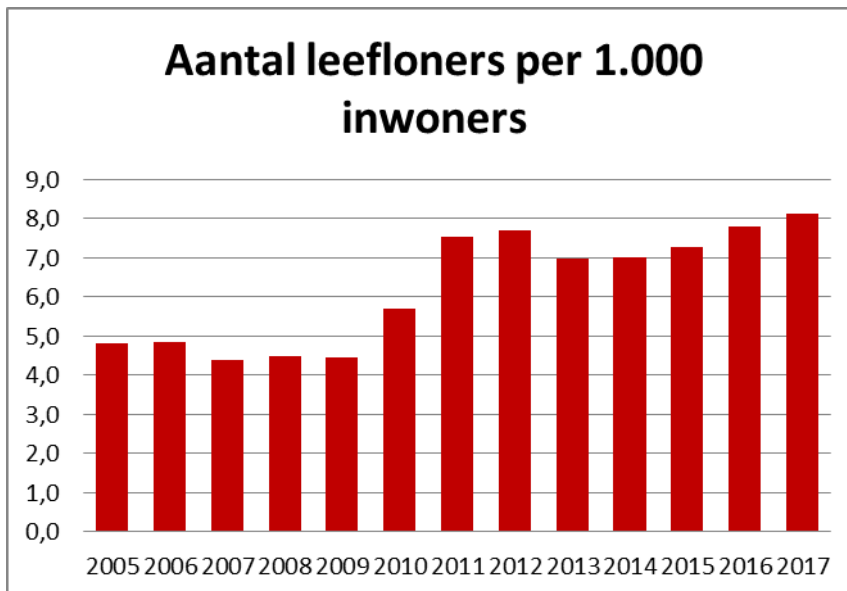
Met deze drie indicatoren kunnen we een beeld schetsen van de armoede in Tienen: De kansarmoede loopt erg hoog op en ook de betalingsachterstand gaat in stijgende lijn. De energiearmoede blijft dan weer redelijk constant.

Deze indicatoren geven ons een blik op de toekomst: een blijvende duale samenleving ontwikkelt zich in Tienen.

2. Wie is arm?

Bovenstaande grafieken geven een indicatie van de armoede te Tienen. De volgende twee geven een beeld van wie er in armoede leeft.

De eerste grafiek geeft een beeld van de evolutie van het aantal leefloners te Tienen. De grafiek vertoont een sterk stijgende lijn: van 4,82 leefloners per duizend inwoners naar 8,12 promille. Die stijging moet Tienen zorgen baren.

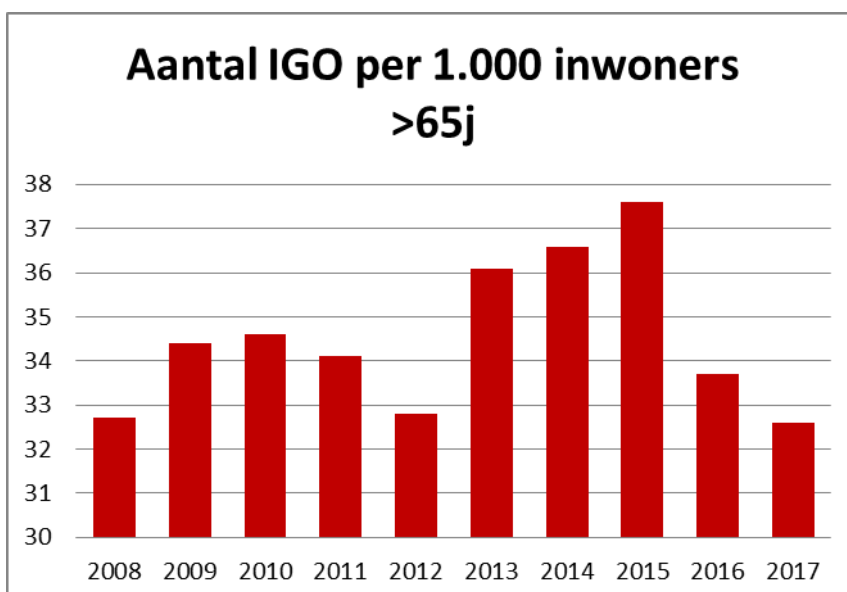
In 2017 moeten 249 gezinnen in Tienen leven van een armzalig leefloon.

De vraag is: welk beleid voert de stad Tienen voor deze gezinnen? Is dit een genereus beleid of ...?

De tweede grafiek geeft ons een zicht op de evolutie van het aantal arme ouderen. Tienen kent heel wat ouderen die met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) moeten leven. De grafiek vertoont een duidelijke stijgende lijn tussen 2008 en 2015: van 32,7 naar 37,6 per duizend inwoners van 65 jaar of ouder. Daarna daalt het aantal tot haar oorspronkelijke niveau in 2017 (32,6 promille).

In 2017 zijn er 241 ouderen die moeten overleven met een armzalige IGO.

Ook hier rijst de vraag welk beleid de stad Tienen voert voor deze groep ouderen.

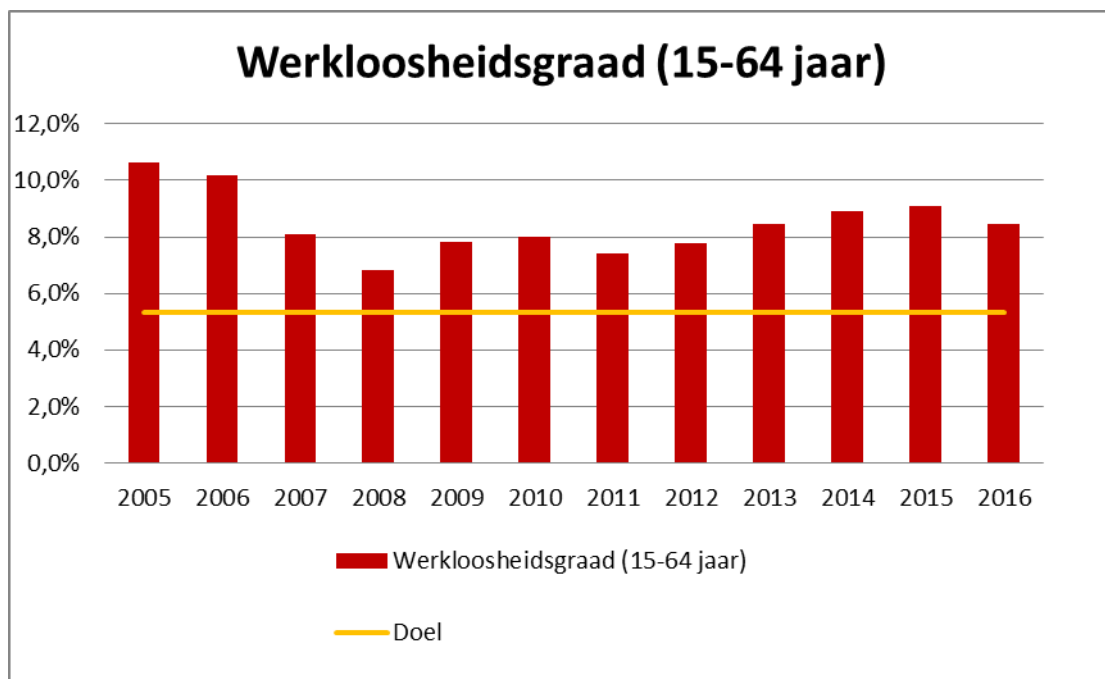

Wie is arm? De bovenstaande grafieken geven een indicatie: vooral oudere personen en mensen met een leefloon leven met een armoederisico of onder de armoedegrens.

3. Wie werkloos is, is meestal arm

Naast gepensioneerden en leefloners leven personen die lang werkloos zijn vaak in armoede. De recente federale maatregelen die langdurige werkloosheid bestraffen, duwen mensen in de armoede. Of deze bestraffing mensen helpt is echter geen uitgemaakte zaak. Integendeel, hoe harder gezinnen moeten proberen te overleven, hoe moeilijker het wordt om er uit te gerakenⁱ.

De werkloosheidscijfers voor Tienen schommelen: na een daling van 8,6% in 2005 naar 6,2% in 2008 stijgen ze opnieuw tot 8,4% in 2014 om de voorbije jaren opnieuw te dalen tot 7,8%. Het decenniumdoel is vastgelegd op 4,3%. De werkloosheidsgraad ligt, ondanks een daling van 0,8 procentpunt ten opzichte van 2005, nog steeds ruim 3,5 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel.

Wie zijn de werklozen in Tienen? We hebben er een zicht op voor 2015: in Tienen is 8,9 % van de personen van EU-afkomst werkloos. Voor Tienenaars uit Europese niet-EU-landen is dat 20,3%, voor deze uit andere landen 11,6% en voor Tienenaars afkomstig uit Turkije of de Maghreblanden is dat 9,4%.

De werkloosheid blijft hoog in Tienen. Het decenniumdoel werd nooit bereikt. Heel wat personen met een migratie-achtergrond zijn werkloos.

Heeft Tienen een beleid gericht op deze verschillende groepen?

4. Gezondheid

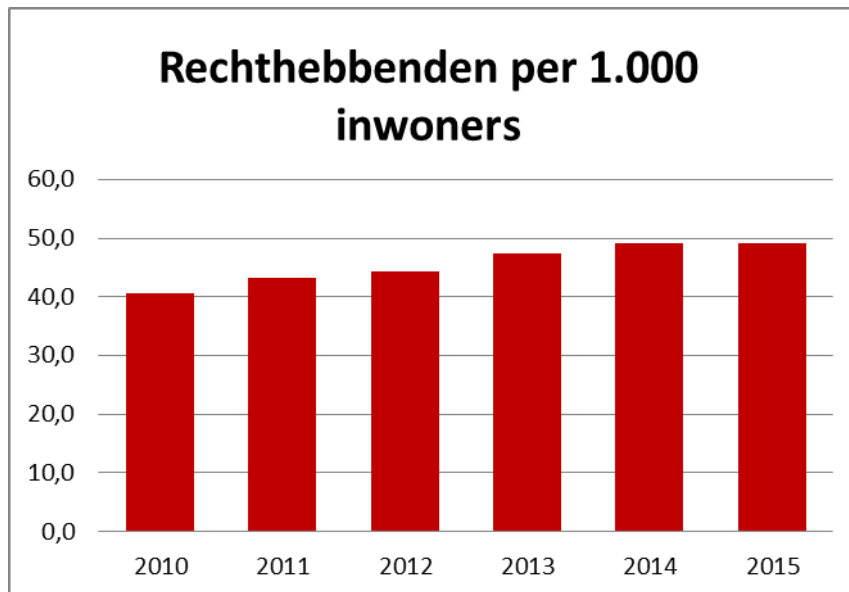
Wie arm is, is ziek of wie langdurig ziek is, is arm. Wie extra zorg nodig heeft, heeft meer middelen nodig om deze te bekostigen. Hiervoor heeft Vlaanderen onder meer de zorgverzekering ingevoerd.

De zorgverzekering bekijkt enkel de graad van de nodige zorg. Wie extra zorg nodig heeft kan rechtgebend zijn op een maandelijkse zorgpremie.

De zorgpremie geeft m.a.w. geen indicatie of mensen met zorg in armoede leven. Ze duidt enkel het aantal rechtgebenden aan die extra ondersteuning nodig hebben: de zorgpremie helpt hen hierbij.

Het aantal rechtgebenden op een zorgpremie geeft wel een duiding welk welzijnsbeleid de stad Tienen moet voeren. De grafiek vertoont een stijgende trend: het aantal rechtgebenden stijgt tussen 2010 en 2015 van 40,7 tot 49,2 per duizend inwoners.

2.906 personen in Tienen ontvangen anno 2017 een zorgpremie.

Personen met een IGO kunnen een zorgpremie ontvangen. Beide grafieken moeten dan ook samen gelezen worden. De zorgpremie kan voor veel ouderen een belangrijk verschil uitmaken. De vraag is of Tienen een beleid voert voor deze groepen?

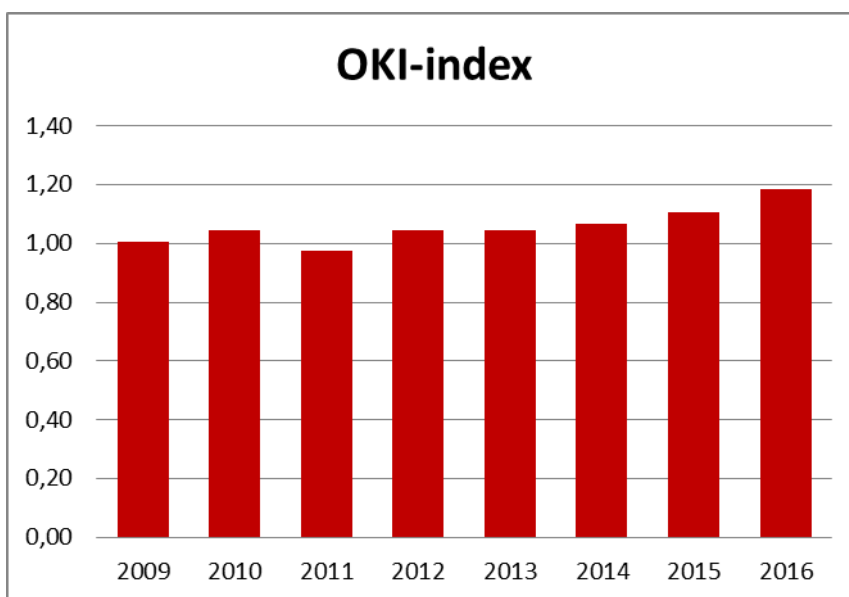
5. Onderwijs

Onderwijs was in de vorige eeuw de grote gelijkmaker. Dankzij (de democratisering van) het onderwijs is er een serieuze sociale mobiliteit op gang gekomen. Onderwijs dat alle jongeren een kans geeft is ook vandaag meer dan belangrijk.

De Kind en Gezin-kinderarmoede-indicator toont voor Tienen een uiterst negatieve trend. Stijgende kinderarmoede zal op termijn impact hebben op de schoolresultaten. We kunnen verwachten dat de jonge kinderen die vandaag in armoede opgroeien, morgen met achterstand of zelfs zonder diploma de school verlaten. We kunnen verwachten dat deze jongeren morgen de waterval in het onderwijs meemaken. Tienen heeft er dan ook alle belang bij om een inclusief onderwijsbeleid te voeren.

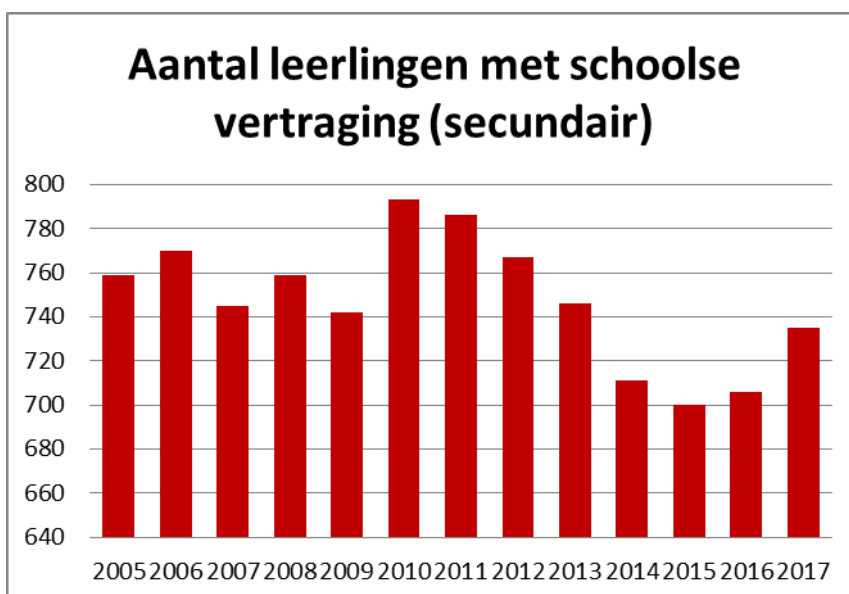
Vlaanderen heeft een onderwijsarmoede-indicator ontwikkeld: de OKI-Indicator. Deze wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuistaal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen, gesommeerd voor alle leerlingen, en

vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4. Hoe hoger, hoe meer kans op kansarmoede.

De OKI-index voor Tienen gaat in stijgende lijn: van 1,01 in 2009 tot 1,18 in 2016. De vraag is bovendien hoe deze index verder zal evolueren gezien de zorgwekkende evolutie van de Kind en Gezin-indicator.

Een andere indicator is het aantal leerlingen met schoolse achterstand. Deze indicator vertoont een ander beeld. Het aantal jongeren die een schoolse vertraging stijgt aanvankelijk van 759 in 2005 tot 793 in 2010 waarna het zakt tot 700 in 2015 om de voorbije jaren opnieuw te stijgen tot 735. Over de getoonde periode daalt het aantal jongeren met schoolse achterstand met 24. Toch wonen er nog steeds 735 jongeren in Tienen die het moeilijk zullen hebben op de arbeidsmarkt en bijgevolg gemakkelijker in armoede terecht kunnen komen.

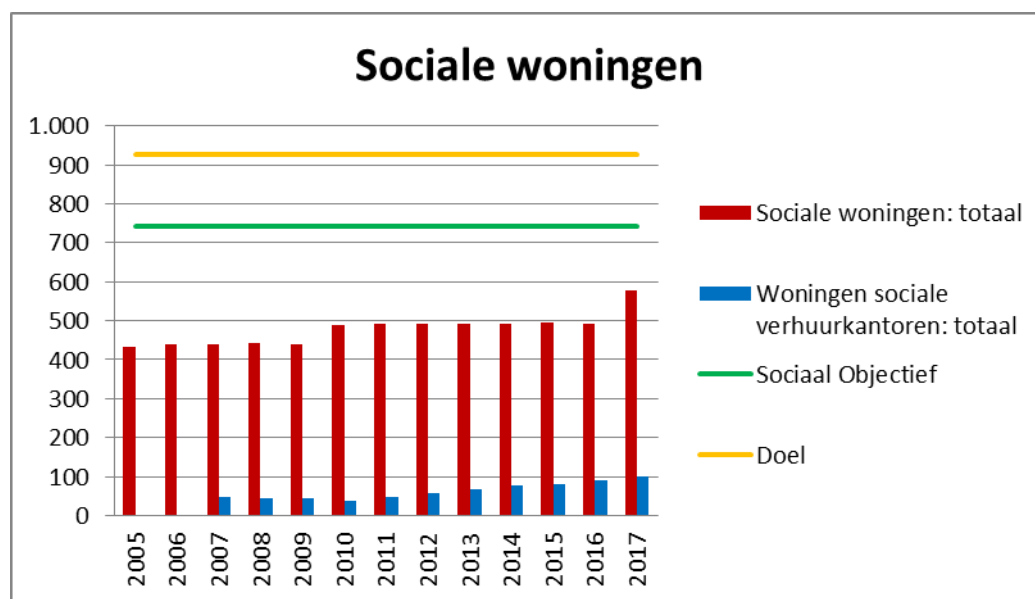

Jongeren die Nederlands niet als thuistaal hebben lopen veel vaker een schoolse achterstand op: 26,1% tegenover 4% van de jongeren die wel Nederlands als thuistaal hebben.

De Kind en gezin-indicator geeft aan dat deze groep niet zal verminderen. Heel wat kinderen worden geboren in armoede of zijn jong in armoede. Vooral kinderen die moeders hebben met een migratieachtergrond worden getroffen: bijna 1 op 3 van deze kinderen leeft in kansarmoede. De uitdaging voor Tienen is dan ook helder: een inclusief schoolbeleid is nodig.

6. Wonen

Wonen is het domein waar een gemeente of stad een verschil kan maken. Een gemeente maakt via haar ruimtelijk beleid en via haar woonbeleid een wezenlijk verschil: een sociaal woonbeleid helpt gezinnen uit armoede.

Vlaanderen heeft voor alle gemeenten een sociaal objectief vastgelegd. Dit sociaal objectief voor Vlaanderen is echter 25.000 sociale woningen lager dan het decenniumdoel. Het is met andere woorden een bescheiden decenniumdoel. Voor de stad Tienen ligt het sociaal objectief op 742.

We vergelijken het aantal sociale woningen ook met het decenniumdoel. Deze ligt voor Tienen op 928 sociale huurwoningen.

Over de getoonde periode zijn er 143 sociale woningen bijgekomen: van 433 in 2005 naar 576 in 2017. Opvallend: ruim de helft van die aangroei deed zich voor in 2017. Het aantal SVK-woningen groeit eveneens: van 46 in 2007 tot 10 in 2017.

We zien dus dat het woonbeleid van Tienen—vooral sinds 2011— gericht is op een toename van het aantal sociale huurwoningen. Met inbegrip van de SVK-woningen komt Tienen echter nog steeds 65 woningen tekort om het sociaal objectief te bereiken. Om het decenniumdoel te bereiken moet Tienen een extra inspanning leveren: er zijn nog eens 251 woningen nodig.

Dit heeft gevolgen voor huurders op de private huurmarkt. Te weinig sociale woningen betekent steeds meer huurders die te hoge woonlasten moeten betalen en die in armoede terecht komen. Voor 2016 hebben we cijfers: 52% van de huurders moet meer dan 30% van hun inkomen besteden aan woonlasten, dit is meer dan de helft van de huurders!

Ook hier heeft Tienen een belangrijke uitdaging: sociale woningen zijn een belangrijk instrument in de strijd tegen armoede. Meer sociale woningen zijn nodig om gezinnen uit armoede te halen.

7. Uitdagingen voor Tienen

Bovenstaande cijfers voor Tienen dienen gelezen te worden in het licht van het gevoerde beleid. Voor Tienen moeten we hierbij rekening houden met een tijdelijke onbestuurbaarheid en noodzakelijke coalitiewissel.

Het sociaal objectief komt stilaan dichterbij. Verschillende bouw dossiers zaten jaren geblokkeerd omwille van juridische procedures vanuit de buurt. In 2018 kwam er groen licht en zijn nieuwe werven opgestart waardoor Tienen op enkele eenheden na zijn sociaal objectief zal halen. Toch blijven er lange wachtlijsten en is het decenniumdoel nog veraf. Blijvende inspanningen om deze wachtlijsten weg te werken moet de ambitie zijn.

Tegelijk zal een aanvullend kwaliteitsvol aanbod op de private huurmarkt nodig zijn. De huidige huurmarkt is krap en vaak van slechte kwaliteit in de onderste segmenten van de woningmarkt. Een versterking van deze segmenten zal noodzakelijk zijn om het grondrecht wonen te realiseren. Hierbij mogen we de problematiek van noodkopers niet uit het oog verliezen. Tienen startte een project bouwblokrenovatie specifiek gericht op deze doelgroep en voorkeur voor 65+. Dit beleid moet zeker worden verdergezet.

Het aandeel budgetmeters voor gas- en elektriciteit is hoog. De stijgende energiekosten dreigt de geleverde inspanningen teniet te doen. Energiearmoede en woningkwaliteit moeten daarom samen aangepakt worden. Het naar beneden halen van de energiekosten binnen bestaande sociale woningbouw moet dan ook hoog op de agenda komen.

De cijfers over kinderarmoede moeten ons allen op scherp zetten. Kinderarmoede = gezinsarmoede! Ondertussen is het Huis van het Kind opgestart, is er een outreachende werker aangeworven om proactief op zoek te gaan naar situaties van kinderarmoede, wordt reeds meerdere jaren geïnvesteerd in perinatale ondersteuning voor gezinnen in armoede en worden verschillende projecten flankerend onderwijsbeleid (huiswerkbegeleiding, brugfiguur basisonderwijs, ...) vanuit de stad ondersteund. De stijgende cijfers kinderarmoede vragen echter om meer investeringen en structurele inbedding van bovenstaande initiatieven. Daarnaast moet gezocht naar een gecoördineerd antwoord op de vraag naar voor- en naschoolse opvang.

De eerste stappen naar een meer outreachende aanpak werpen hun vruchten af en bewijzen daarmee meteen dat deze aanpak moet worden versterkt. Integrale buurtgerichte zorg, sterker inzetten op proactief werken, inzetten op automatische rechtentoekenning en laagdrempelige informatie vormen hierbij de sleutelingrediënten. Tegelijk moet sterker ingezet worden op samenwerking met de verschillende partners.

Het opgestarte beleid rond versterking buurten moet dringend een versnelling hoger schakelen. Tienen heeft nood aan een volgehouden beleid rond laagdrempelige verbindende ontmoetingsplekken in de stad met focus op maatschappelijke en culturele participatie. Een politiek van verbinding, inclusiviteit en samenhang kan maar lukken als mensen mekaar terug

ongedwongen kunnen ontmoeten, in dialoog gaan met mekaar, samen nadenken over de stad, wat hen bindt, samen creëren, ...

Tienen beschikt over een ruim aanbod arbeidsplaatsen binnen de sociale economie (nu maatwerkbedrijven). Hierop moet verder worden ingezet en de stad moet blijvend actief op zoek gaan naar samenwerkingsmogelijkheden. De voorbije jaren werd extra ingezet op activering met een gevoelige uitbreiding van art. 60 tewerkstelling. Dit vertaalt zich nog onvoldoende in de cijfers.

Ondertussen werd de lokale integratiedienst opgestart. De grote groep nieuwkomers in Tienen vraagt om een verdere explicitering van het beleid ter zake. Dit is momenteel nog te veel afhankelijk van goodwill.

ⁱ Zie ook Decenniumdecenniumdoelen, 10 jaar armoedebarmeters, een decennium armoedig beleid.